

ціонування системи професійної публічної служби України загалом (адже в окремих випадках можуть бути мотивами належного виконання публічними службовцями покладених на них посадових обов'язків і належного виконання ними своїх службово-трудова функцій).

Список використаних джерел:

1. Бабенко Е.В. Доктрина захисту трудових прав працівників при припиненні трудових правовідносин : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 423 с.
2. Венедиктов В.С. Теоретические подходы к реформированию трудового законодательства в контексте построения гражданского общества и правового государства. *Трудове законодавство: шляхи реформування* : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 12 квіт. 2013 р.) ; за заг. ред. К.Ю. Мельника. Харків : ХНУВС, 2013. С. 17–19.
3. Пузанова В.В. Вияв гуманізму у випадках припинення трудових правовідносин. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі* : збірник наукових статей за матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 19 квіт. 2018 р.). Житомир : ЖНАЕУ, 2018. С. 278–280.
4. Hladky V.V. Some cautionary remarks on the process of desocialization of the world of work. *Scientific Discoveries: Projects, Strategies and Development* : Proceedings of the Internat. Scient. and Pract. Conf. (Edinburgh, Oct. 25, 2019). Edinburgh : ESP, 2019. Vol. 3. P. 38–44.
5. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.
6. Іншин М.І. Сутність і призначення юридичних гарантій у сфері службово-трудова діяльності. *Публічне право*. 2013. № 3 (11). С. 167–174.
7. Любимов О.К. Сущность и особенности гарантий государственных служащих. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4. P. 34–39.
8. Джепа Ю.А. Юридичні гарантії права на працю при припиненні трудових правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2009. 22 с.
9. Бабенко Е.В. Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання вивільнення працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці. *Соціальне право*. 2019. № 2. С. 16–21.

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.20>

ОБУШЕНКО Н.М.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТЕХНОЛОГІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті на основі аналізу наукових поглядів учених щодо тлумачення таких понять, як «технологія», «соціальна технологія» та «юридична технологія», запропоновано авторське визначення терміна «технологія систематизації трудового законодавства». Відзначено, що будь-яка технологія має динамічний характер, тобто це не просто статичні знання про якісь методи, процедури, операції засоби тощо, а діяльність із їх реалізації, їх застосування на практиці. З'ясовано, що юридична техніка й технологія – це складники юридичного процесу, тобто підготовка та прийняття нормативних, інтерпретаційних і правозастосовних актів, які тісно взаємопов'язані. Так, юридична техніка зазнає впливу зовнішнього й безпосередньо пов'язаного із соціально-правовою реальністю явища, тобто юридичних технологій. Своєю чергою, юридичні технології виходять за межі поняття юридичної техніки і є явищем, що володіє великим різноманіттям елементів. Юридична техніка може досягнути своєї цільової спрямованості тільки в тісному контакті з юридичною техноло-

© ОБУШЕНКО Н.М. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник секретаріату вченої ради (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

гією, при цьому зберігаючи свої функціональні властивості. Виокремлено ключові спільні основні моменти, що характеризують соціальну технологію: являє собою сукупність методів, способів, інструментів, засобів, процедур вирішення тих чи інших соціальних проблем, суперечностей, напружень; має динамічний характер, тобто це не просто статичні знання про якісь методи, процедури, операції засоби тощо, а діяльність із їх реалізації, щодо їх застосування на практиці. Наголошено на доцільності визначення технології систематизації трудового законодавства як процедури, алгоритму реалізації прийомів, методів, способів і засобів з упорядкування й удосконалення зазначеного законодавства. Тобто технологія – це методи та способи, інструменти й засоби систематизації в дії. Варто також відзначити, що систематизація незалежно від її різновиду являє собою досить складний процес, якість і результативність якого прямо й значно залежить від обраних методів, засобів, операцій та алгоритмів його здійснення, які йменуються технологією систематизації.

Ключові слова: технологія, соціальна технологія, юридична технологія, систематизація, трудове законодавство.

In the article, based on the analysis of scientific views of scientists regarding the interpretation of such concepts as: “technology”, “social technology” and “legal technology”, the author defines the term “technology of systematization of labor law”. It is noted that any technology has a dynamic character, that is, it is not just a static knowledge of any methods, procedures, operations tools, etc., but the activity of their implementation, in their application in practice. It has been found that legal technique and technology are integral parts of the legal process, that is, the preparation and adoption of normative, interpretative and enforcement acts that are closely interrelated. Yes, legal technology is influenced by external and directly related to the social and legal reality of the phenomenon, ie legal technology. In turn, legal technology goes beyond the concept of legal technology and is a phenomenon that has a wide variety of elements. Legal technology can achieve its goal only in close contact with legal technology, while maintaining its functional properties. The key common points that characterize social technology are distinguished: represents a set of methods, methods, tools, means, procedures for solving certain social problems, contradictions, tensions; it is dynamic in nature, that is, it is not just a static knowledge of any methods, procedures, operations, tools, etc., but also activities to implement them, to put them into practice. Emphasis is placed on the expediency of defining the technology of the systematization of labor legislation as a procedure, an algorithm for the implementation of techniques, methods, methods and means of streamlining and improving the said legislation. That is, technology is methods and methods, tools and means of systematization in action. It should also be noted that systematization, regardless of its variety, is a rather complicated process, the quality and effectiveness of which is directly and significantly dependent on the selected methods, means, operations and algorithms for its implementation, called systematization technology.

Key words: technology, social technology, legal technology, systematization, labor law.

Вступ. Натепер у юридичній літературі все більше акцентується увага на тому, що трудове законодавство України є недосконалим. І з цією позицією складно не погодитися, оскільки більшість чинних нормативних актів є застарілими, а їх норми не здатні забезпечити якісне й усебічне врегулювання сучасних трудових відносин. Важливість питання здійснення систематизації трудового законодавства в Україні зумовлює необхідність дослідження технології та етапів її реалізації, щоб визначити найбільш доцільні й ефективні підходи до її проведення в умовах реалій і перспектив розвитку українських суспільства та держави.

Проблема систематизації трудового законодавства неодноразово була в полі зору різних науковців. Зокрема, їй приділяли увагу Л.В. Могилевський, О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, А.М. Ришелюк, С.В. Петков, Г.О. Спіцина, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко, В.В. Жернаков, О.І. Кисельова, Н.П. Долгих, В.П. Марущак і багато інших. Однак, незважаючи на суттєві здобутки науковців, більшість їхніх наукових розробок присвячено загальним питанням систематизації трудового законодавства, але при цьому проблема технології систематизації трудового законодавства фактично залишилася по за увагою правників.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є визначити сутність поняття технології систематизації трудового законодавства

Результати дослідження. У тлумачних словниках сучасної української мови термін «технологія» (від гр. *techné* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука) визначається як сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь; навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості; сукупність способів обробки або переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення виробничих операцій, надання послуг тощо; процеси, що супроводжують дані роботи [1, с. 573]. Технологію можна визначити як систему засобів (техніку), прийомів (операцій) і правил, а в широкому сенсі способів і методів (тактику), планів і прогнозів (стратегію) здійснення компетентними суб'єктами діяльності, спрямованої на найбільш ефективне й оптимальне досягнення її цілей, отримання запланованого результату на основі вироблених принципів [2, с. 21].

На думку І.В. Сіменко, Т.Д. Косової, соціальні технології – це сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт із метою його поліпшення, забезпечення оптимізації функціонування під час можливого тиражування певної системи впливу. Соціальні технології в соціальній роботі – певні соціальні інститути суспільства, які забезпечують необхідний рівень соціального, економічного достатку й добробуту громадян. Технологія соціальної роботи як вид професійної діяльності – це сукупність способів дій, спрямованих на відновлення, збереження чи поліпшення соціального функціонування об'єкта, а також на запобігання негативним соціальним процесам за можливого повторення (тиражування) певної системи дій [3]. За висловом Н.П. Осипова, В.Д. Водник, Г.П. Клімова, ефективне управління суспільним життям неможливе без спеціальних засобів, які давали б змогу оперативно ставити діагноз, приймати рішення й корегувати поведінку соціального об'єкта. Такі засоби мають назву «соціальна технологія» – це щось на зразок ноу-хау, що буквально означає «знаю як». Відомо, що технологія – це сукупність засобів організації та впорядкування доцільної практичної діяльності відповідно до мети й логіки процесу перетворення певного об'єкта. Під соціальною технологією розуміють раціональний спосіб соціальної дії з перетворення соціальної системи з одного якісного стану на інший для досягнення соціального результату, під яким розуміють алгоритм, процедуру здійснення дій у різних сферах соціальної практики. Це сукупність методів, прийомів, засобів організації людської діяльності з впливу на соціальні процеси й системи. Це система відтворення розвитку, оптимального використання соціального потенціалу особистості або соціальної групи, відносин між людьми, а також результатів їхньої діяльності [4].

Згідно з позицією М.М. Маркова, технологію соціальної діяльності варто розуміти як систему знань про організацію діяльності, пов'язану з виконанням етапів, операцій, методів, дій тощо, з формування суспільних явищ і як технологізацію цих знань у процесі діяльності, що виражається в трудових діях людей, котрі відповідають вимогам конкретних, специфічних соціальних структур [5]. Є.О. Нечаєва, проаналізувавши різні наукові думки з приводу розуміння соціальної технології, дійшла висновку, що цей термін розуміється по-різному у прив'язці до політичної та управлінської практик. У контексті соціального управління завдання соціальних технологій дослідниця пов'язує з раціоналізацією адміністративної діяльності й розглядає соціальні науки як повноцінні поведінкові науки, що створюють експертні знання. Відповідно, соціальні технології: а) використовуються алгоритмізованим засобом практичної діяльності; б) створені під завдання управління; в) побудовані на основі знань, розробок у рамках соціальних наук; г) раціоналізують конкретні напрями управлінської діяльності у сфері управління людськими ресурсами й у сферах, пов'язаних з організаційними змінами; г) гарантують досягнення заданого результату під час задоволення технологічних приписів; е) відрізняються надійністю, валідністю, простотою і можливістю їх тиражування; ж) зв'язок із підготовкою та реалізацією управлінських рішень, що виконуються з удосконаленням і розвитком соціальної підсистеми регуляції людського поведіння в ділових організаціях [6].

Отже, незважаючи на певні відмінності в точках зору різних дослідників щодо того, що являє собою соціальна технологія, тим не менше можемо виокремити ключові спільні основні моменти, які характеризують соціальну технологію:

- по-перше, вона є являє собою сукупність методів, способів, інструментів, засобів, процедур вирішення тих чи інших соціальних проблем, суперечностей, напружень;
- по-друге, має динамічний характер, тобто це не просто статичні знання про якісь методи, процедури, операції засоби тощо, а діяльність із їх реалізації, їх застосування на практиці.

Одним із різновидів соціальної технології є юридична технологія. Науковцями поки що небагато уваги приділяється висвітленню сутності й обґрунтуванню значення цього різновиду соціальної технології. Так, наприклад, І.А. Кізіма вважає, що юридична технологія є видом суспільної технології, якій притаманні риси останньої; сукупністю прийомів і засобів, що спрямовані на чітку й ефективну організацію дій для здійснення правового захисту. Іншими словами, юридична технологія – це мистецьке оперування правовою матерією, вибудовування правової позиції, запрограмованої на отримання позитивного результату. Юридична технологія – це майстерне конструювання юридичного процесу за допомогою матеріальних і процесуальних норм [5]. Юридична технологія, пише І.В. Шутак, – це ресурсно-забезпечена складна юридична діяльність, яка охоплює систему логічно взаємопов'язаних операцій, визначається рівнем розвитку правової системи суспільства. Така юридична діяльність ґрунтується на знанні про оптимальну взаємодію юридичних, юридично-технічних і технологічних засобів, що використовують для досягнення певних правових цілей і зумовлюють певні юридичні наслідки [7]. Н.А. Власенко розуміє юридичну (правову) технологію як порядок застосування методів і прийомів щодо підготовки та прийняття юридичного рішення (акта), під яким у широкому сенсі розуміється результат юридичної діяльності [8, с. 22]. За В.М. Барановим, юридична технологія – це сукупність принципів, прийомів, процедур формування й реалізації всіх видів юридичної практики, що утворюють свого роду «правову техносферу», стан якої визначається досягнутим рівнем економічного, політичного, технічного та культурного розвитку конкретної держави. Юридична технологія, продовжує науковець, – не тільки сукупність, а й послідовність способів цілеспрямованого перетворення соціально значимої інформації в новий ефективно діючий правовий акт [9, с. 13]. На думку В.Н. Карташова, юридична технологія являє собою й заснований на певних принципах, планах, прогнозах процес підготовки, оформлення та обнародування різноманітних правових рішень (актів), у процесі якого використовуються різноманітні засоби й прийоми юридичної діяльності науку, систему знань щодо засобів і методів ефективної та планомірної юридичної практики [10, с. 72]. К.М. Умедов пропонує розуміти юридичну технологію як сукупність науково обґрунтованих засобів, методів, парадигм, тактики, стратегії і правила застосування самих методів, способів, прийомів, тактики і стратегії, спрямованих на конкретний об'єкт (предмет (у юридичній матерії)) з метою зміни його форми й/або змісту або спрямованих на відносини зі створення нового правового матеріалу, реалізації правового матеріалу, а також зсування й тлумачення змісту правового матеріалу, черговість застосування правових норм, а також порядок побудови структурних елементів правової норми в правовій системі [11].

Варто звернути увагу на те, що в правознавстві, окрім поняття «юридична технологія», існує поняття «юридична техніка», з приводу співвідношення яких серед дослідників немає єдиної точки зору. Так, наприклад, І.Р. Шутка й І.І. Онищук указують, що операційне розмежування понять юридичної техніки та юридичної технології ґрунтується на розумінні юридичної діяльності, яку розглядають із погляду інструментальної характеристики як єдність статичної (технічної) та динамічної (технологічної) сторін [12, с. 127]. Д.Г. Манько в працях стосовно означеного питання пише, що юридична техніка й технологія – це заснована на високому рівні правової культури професійна діяльність юриста, пов'язана з мистецтвом створення, обнародування, впорядкування і тлумачення юридичних документів. Сутність юридичної техніки й технології відображається в складових елементах її поняття: мистецтво – включає техніку (юридичний інструментарій); технологію (інтелектуальні затрати, знання, досвід, методики; правову культуру; творіння – включає такі форми, як складання; зміна; скасування; обнародування й опублікування; упорядкування – включає облік НПА та довідкові правові системи, кодифікацію, інкорпорацію, консолідацію; тлумачення – включає з'ясування й роз'яснення змісту нормативно-правових актів; юридичні документи – нормотворчі, інтерпретаційні, правозастосовні, правореалізаційні. Ця діяльність пов'язана не лише з використанням юридичного інструментарію, а й інтелектуальними витратами (знання, досвід) і високим рівнем правової культури, тому що недостатньо знати та вміти складати юридичні документи, важливо здійснювати цю діяльність відповідно до загальноправових і загальнолюдських принципів і цінностей [13, с. 103]. Водночас В.М. Сирих вважає, що законотворча технологія (прийоми, правила, процедури підготовки законів) є змістом законотворчої техніки [14, с. 15]. Правильною точку зору, продовжує І.Д. Биля, убачається та, згідно з якою нормотворча техніка визнається складовим елементом нормотворчої технології. Вони не можуть протиставлятися й розглядатися абсолютно автономно, оскільки в них єдина «сфера застосування». Разом із тим нормотворчу техніку не можна тлумачити як таку, що має своїм змістом нормотворчу технологію, з огляду на аргументацію визначення її поняття, викла-

дену вище. У певному розумінні нормотворчу техніку можна визначити як «технологію» передачі правового рішення зовні [15, с. 54–55]. Н.О. Левицька, проаналізувавши наукові думки щодо розуміння понять юридичної техніки та юридичної технології, наголошує на багатогранності підходів до з'ясування сутності цих найважливіших феноменів у правовому житті суспільства. Дослідниця наголошує, що це є категорії не ідентичні, вони не можуть стояти в одному термінологічному ряду як тотожні поняття. Юридична техніка та юридична технологія мають між собою тісний зв'язок, їхній зв'язок є взаємозумовленим процесом. Проте єдиної точки зору на те, як ці поняття співвідносяться між собою, не існує. Юридична техніка й технологія – це складники юридичного процесу, тобто підготовка і прийняття нормативних, інтерпретаційних і правозастосовних актів, що тісно взаємопов'язані. Так, юридична техніка зазнає впливу зовнішнього й безпосередньо пов'язаного із соціально-правовою реальністю явища, тобто юридичних технологій. Своєю чергою, юридичні технології виходять за межі поняття юридичної техніки і є явищем, яке володіє великим різноманіттям елементів. Юридична техніка може досягнути своєї цільової спрямованості тільки в тісному контакті з юридичною технологією, при цьому зберігаючи свої функціональні властивості. Юридична техніка – невід'ємна частина юридичної технології, що є умовою для її функціонування, а юридичні технології розкривають механізм функціонування компонентів юридичної техніки. Звідси, доходить висновку Н.О. Левицька, юридична техніка – це система професійних юридичних інструментаріїв (приймів, способів підготовки, складання, оформлення) для створення правових актів і здійснення юридичної діяльності у сферах реалізації права. Сьогодні, вважає Н.О. Левицька, є необхідність уведення в понятійно-категоріальний апарат розуміння, що юридична технологія ґрунтується на використанні юридичної техніки – ефективної юридичної діяльності щодо взаємодії засобів, взаємопов'язаних операцій для досягнення правових цілей і фіксації юридичного результату. З огляду на це дослідження, є всі підстави розглядати юридичну техніку та юридичну технологію як дві сторони єдиних процесів. Без використання сучасних правил і вимог юридичної техніки та юридичної технології неможливе правильне прийняття, застосування, складання, тлумачення якісних, численних та ефективних нормативно-правових актів [16, с. 33]. М.П. Проніна, вивчаючи співвідношення понять «юридична техніка» та «юридична технологія», пише, що вони містять ті самі елементи й динаміку, якими характеризуються техніка й технологія. Подібно до того як техніка використовується на виробництві для забезпечення технологічного процесу, юридична техніка за допомогою цілого набору необхідних правил, прийомів і засобів дає можливість компетентним органам привносити у сферу правового регулювання найбільш раціональні й необхідні правові акти, що містять різне правове та функціональне навантаження. У свою чергу, компоненти технологічних процесів за своєю природою схожі на структурні елементи юридичної технології. Останні допомагають законодавцю застосовувати необхідні прийоми, засоби та правила за арсеналу юридичної техніки для створення якісних юридичних актів, спрямованих на гармонізацію різних суспільних відносин. Розглянувши основні підходи до поняття техніки й різноманітність трактувань дефініції «технологія», дослідниця доходить висновку, що техніка – це сукупність засобів людської діяльності, створених для здійснення процесів виробництва, а з технологією її пов'язують операції виробничого процесу, тобто техніка – це сукупність коштів, а технологія – сукупність операцій. При цьому засіб – це спосіб, інструмент, за допомогою якого здійснюється та чи інша діяльність, а операція – одиниця технологічного процесу, виконувана безперервно й водночас чітко визначеним суб'єктом. Отже, можна говорити, що юридична техніка становить інструментальну частину технології. М.П. Проніна підкреслює, що в юриспруденції ми передусім маємо справу з юридичною технологією, а не з матеріальними об'єктами, тобто технікою у вузькому її розумінні. Але, оскільки термін «юридична техніка» вже є усталеним і використовується більшістю вчених, доцільно залишити його в юридичній термінології, але вкладати в його зміст насамперед юридичну технологію, а основні зусилля вчених спрямувати на вирішення й дослідження більш важливих проблем юридичної техніки [17].

Висновки. Отже, спираючись на наукові напрацювання вищезазначених та інших дослідників, убачаємо доцільним визначити технологію систематизації трудового законодавства як процедуру, алгоритм реалізації прийомів, методів, способів і засобів з упорядкування й удосконалення зазначеного законодавства. Тобто технологія – це методи та способи, інструменти й засоби систематизації в дії. Варто також відзначити, що систематизація незалежно від її різновиду являє собою досить складний процес, якість і результативність якого прямо й значно залежить від обраних методів, засобів, операцій та алгоритмів його здійснення, які йменуються технологією систематизації.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / укладачі : С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута ; Національний університет ім. Тараса Шевченка, Український мовно-інформаційний фонд НАН України. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
2. Бахвалов С.В. Законодательная технология : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нижний Новгород, 2006. 272 с.
3. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
4. Соціологія : підручник / Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова та ін. ; за ред. Н.П. Осипової. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
5. Кізіма І. Юридичні технології та нестандартне використання процесуальних інститутів. Київ, 2010. URL: http://ut.kiev.ua/new/index.php?option=com_content&task=view&id=1392&Itemid=39.
6. Нечаева Е.О. Социальные технологии: история становления и версии понимания. *Вестник РГГУ. Серия «Философия. Социология. Искусствоведение»*. 2014. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-tehnologii-istoriya-stanovleniya-i-versii-ponimaniya-1>.
7. Шутак І. Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2016. Вип. 63. С. 37–45.
8. Власенко Н.А. Законодательная технология (Теория. Опыт. Правила) : учебное пособие. Иркутск : Восточносибирская издательская компания, 2001. 144 с.
9. Проблемы юридической техники : сборник статей / под ред. В.М. Баранова. Нижний Новгород, 2000. 832 с.
10. Карташов В.Н. Юридическая техника, тактика, стратегия и технология (к вопросу о соотношении). *Проблемы юридической техники* : сборник статей / под ред. В.М. Баранова. Нижний Новгород, 2000. 832 с.
11. Умедов К.М. Юридическая технология. *Universum: экономика и юриспруденция*. 2018. № 12 (57). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yuridicheskaya-tehnologiya-1>.
12. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : монографія. Івано-Франківськ : Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. 228 с.
13. Манько Д.Г. Щодо визначення поняття юридичної техніки і технології. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 100–104.
14. Сырых В.М. Предмет и система законодательной техники как прикладной науки и учебной дисциплины. *Законотворческая техника современной России: состояние, проблемы, совершенствование* : сборник статей : в 2 т. / под ред. В. М. Баранова. Нижний Новгород, 2001. Т. 1. С. 9–24.
15. Биля І.О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 201 с.
16. Левицька Н.О. Поняття юридичної техніки та юридичної технології в сучасній правовій науці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. С. 31–33.
17. Пронина М. П. Соотношение понятий «юридическая техника» и «юридическая технология». *Юридический мир*. 2013. № 6. URL: <http://center-bereg.ru/1371.html>.